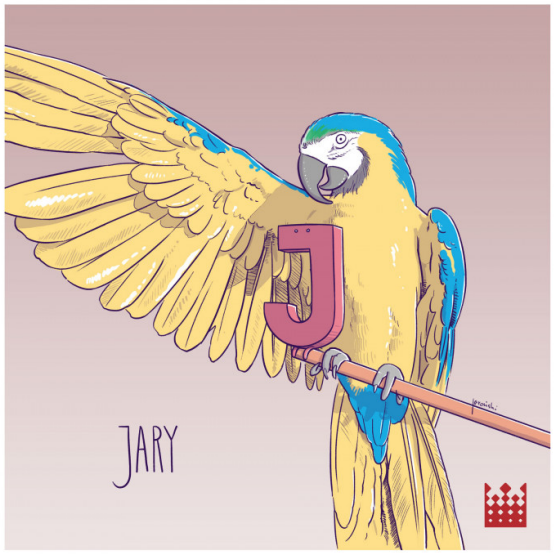
JARY

il. Paweł Jaroński

Stary, ale JARY! – zakrzykniecie, jeśliście nierolnicy. JARY owies, JARE żyto, JARA pszenica – skojarzy się tym z Was, którzy na wiosnę będą obsiewać pola. A czy wiecie, że „nierolniczy” przymiotnik JARY łączy się z „rolniczym” JARYM dopiero na gruncie praindoeuropejskim? JARY w znaczeniu ‘krzepki, mocny, dziarski, czerstwy’ jest odbierany jako słowo rubaszne – i słusznie. W staropolszczyźnie JARY oznaczał bowiem ‘krzepki, jurny, rozwiązły’, a w innych językach słowiańskich miał – lub ma do dziś – jeszcze dosadniejsze znaczenia: ‘bujny, jurny, lubieżny’ (staro-dolno-łużycki), ‘porywczy, nieokrzesany, bezlitosny’ (dolnołużycki), ‘gwałtowny, gniewny’ (słoweński), ‘zawzięty, zażarty’ (dialekty ruskie). Wszystkie te znaczenia wywodzą się od prasłowiańskiego *jarъ ‘palący, piekący, mocny’. JARY w znaczeniu ‘siany na wiosnę’ wywodzi się od prasłowiańskiego przymiotnika *jarъ o znaczeniu ‘wiosenny’, bezpośrednio związanego z ogólnosłowiańskim rzeczownikiem *jarъ / *jarь / *jaro / *jara ‘wiosna’ – w dawnej Polsce, od XV w., na wiosnę mówiono też JARZ lub JAR (co zachowało się w niektórych gwarach). To dawne polskie JARZ / JAR wywodzi się z tego samego pnia, co słowackie JAR ‘wiosna’, czeskie JARO ‘wiosna’, a także niemieckie Jahr ‘rok’, angielskie year ‘rok’ czy niderlandzkie jaar ‘rok’ – z praindoeuropejskiego pnia *i̯ēro- / *i̯ōro- niosącego znaczenie ‘wiosna, rok’. Taką samą postać *i̯ōro- ma prasłowiański pierwiastek niosący znaczenie ‘podbudzony, rozdrażniony’ – skąd JARY w znaczeniu ‘krzepki, dziarski’.